

در روزهای متلاطم ارزو طلا چه کنیم

سرمایه مردم به فنا نرود

فرهنگیختگان

نخستین نشست میان ایران و آمریکا که با رویکردی مثبت به پایان رسید، منجر به نوسانات چشمگیری در نرخ ارز و همچنین سایر بازار دارایی‌ها شد، به‌طوری‌که تاغروب روز گذشته نرخ دلار از کانال ۱۰۰ هزار تومان در هفته اخیر به کانال ۸۰ هزار تومان سقوط کرده، سسکه با افت ۱۴/۵ درصدی و طلای ۱۸ عیار با افت ۱۳ درصدی روبه‌رو شدند. این افت قیمت‌ها در بازار دارایی‌ها و به‌ویژه در اصلی‌ترین شاخص یعنی نرخ ارز، حرف و حدیث‌های زیادی را در بین مردم و کارشناسان به دنبال داشته است. پرواضح استست به‌عنوان یک ایرانی، حتماً باید از کاهش نرخ ارز، کاهش قیمت‌ها در بازارهایی همچون طلا و سسکه و به دنبال آن، کاهش هرگونه نوسانات قیمتی خوشحال باشیم. اما بسیاری از اقتصاددانان معتقدند گرچه باید از تقویت پول ملی و گشایشی در امور اقتصادی کشور خوشحال بود اما نوسانات شدید و ناگهانی نرخ ارز در یک مقطع بسیار کوتاه و در شرایطی که هیچ تفاهم و توافق‌مکتوب و الزام‌آوری برای برداشستن تحریم‌ها، روزنه‌گشایی در سیستم تسویه تجاری و ارزی ایران، تسهیل سرمایه‌گذاری خارجی و غیره رخ نداده، با شرطی کردن اقتصاد، این توان را دارد که در مذاکرات بین‌المللی، موضع مذاکره‌کننده ایرانی را تضعیف کند؛ چراکه طرف مقابل می‌داند در صورت عدم توافق نرخ ارز به‌سرعت افزایش خواهد یافت؛ این مسئله فشار مضاعفی به تیم مذاکره وارد می‌کند.

مجید شساکری، اقتصاددان به «فرهیختگان» گفت بانک مرکزی باید نقش فعال‌تری در مهار هیجانات بازار ایفا کند و سیاست‌گذاران ما باید برای هر دو سناریوی توافق یا عدم توافق برنامه‌ای داشته باشند. مهدی دارابی، مدیر گروه پولی و مالی مرکز پژوهش‌های مجلس نیز معتقد است کاهش سریع نرخ ارز می‌تواند در آینده با بازگشت احتمالی فشارهای خارجی، به نوسانی شدیددر جهت معکوس منجر شود. به عبارتی، کارشناسان معتقدند درخواست از بانک مرکزی برای مدیریت نوسانات ناگهانی ارز نه به معنای مخالفت با تقویت پول ملی، بلکه به معنای جلوگیری از نوسانات شدید و ایجاد ثبات در بازار و مهم‌تر از همه، جلوگیری از شرطی شدن اقتصاد و جلوگیری از به گروگان گرفتن اقتصاد در مذاکرات از سوی طرف آمریکایی است. به گفته آنان، بانک مرکزی باید با مدیریت خود، زمینه فرود نرم و آرام نرخ ارز را فراهم می‌کرد تا در صورت بازگشت اخبار منفی شاهد نوسانات معکوس شدید نباشیم.

لزوم واکنش سریع بانک مرکزی

مجید شساکری، اقتصاددان در گفت‌وگو با «فرهیختگان» درباره نوسانات شدید و افت ناگهانی نرخ دلار از کانال ۱۰۰ به کانال ۸۰ هزار تومان اظهار داشت: «یک تجربه در رویارویی با ریزش شدید قیمت ارز در ۱۷ مهر سال ۹۷ داریم. در آن زمان بانک مرکزی یک کف ۱۰ هزار و ۵۰۰ تومانی برای قیمت ارز تعیین کرد و خودش از طریق صرافی‌ها در تهران اسکناس خرید و حواله را نیز با همین روش آرام کرد. در آن زمان به بانک مرکزی فشار شدیدی

فرهنگیختگان

مرکز پژوهش‌های مجلس در گزارش مفصلی به‌بررسی آخرین وضعیت منابع و مصارف صندوق توسعه ملی پرداخته است. در این گزارش تأکید شده آخرین گزارش عملکرد صندوق توسعه ملی در تاریخ ۱۹ اسفندماه ۱۴۰۲ منتشر شده که در آن به ارائه گزارش عملکرد این صندوق از ابتدای تأسیس تا پایان دی‌ماه ۱۴۰۲ پرداخته است.

ورودی ۱۶۶ میلیارد دلاری

با توجه به ساختار اساسنامه صندوق که در آن منابع و مصارف صندوق مشخص شده است، گزارش‌های عملکرد مالی صندوق نیز معمولاً در همین قالب ارائه می‌شود که البته با شیوه‌های متداول گزارشگری مالی در صندوق‌ها، به ویژه صندوق‌های ثروت ملی، کمی فاصله دارد. براساس آخرین گزارش منتشرشده، مجموع منابع صندوق توسعه ملی از ابتدای تأسیس تا پایان دی‌ماه ۱۴۰۲، نزدیک به ۱۶۱ میلیارد دلار بوده که ۶/۱۵۰ میلیارد دلار از آن عواید حاصل از صادرات نفت، گاز و فرآورده‌های نفتی بوده، حدود ۲/۱ میلیارد دلار مربوط به ۵۰ درصد مانده حساب ذخیره ارزی، ۵/۱ میلیارد دلار سود حاصل از موجودی حساب‌ها نزد بانک مرکزی و ۳ میلیارد دلار سود تسهیلات و سپرده‌گذاری‌هاست. براساس برآوردهای مرکز پژوهش‌های مجلس، عواید نفتی صندوق تا پایان سال ۱۴۰۲ حدود ۱۵۶ میلیارد دلار بوده که مجموع منابع صندوق را به حدود ۱۶۶ میلیارد دلار می‌رساند. در اینجا منظور از منابع صندوق تمامی منابعی است که به موجب قانون باید به حساب‌های ارزی آن واریز می‌شده است؛ با این وجود، در برخی سال‌ها و با مجوزهای مختلف، دولت‌ها بخشی از این منابع را در قالب وام از سهم صندوق از عایدات نفتی کسر کرده و در سمت مصارف با عنوان تسهیلات به دولت گزارش شده است.

جریان‌شناسی مصرف‌کنندگان ۱۳۳ میلیارد ثروت

نگاهی به آمار و ارقام مصارف صندوق به خوبی گویای یکی از مهم‌ترین دلایل عدم توفیق صندوق در حفظ ثروت‌های ملی و سرمایه‌گذاری آن در جهت توسعه کشور است؛ جایی که ۶۵ درصد مصارف آن به برداشت دولت‌ها (مصارف غیراسانسه‌ای) اختصاص یافته است. براساس داده‌های ارائه‌شده از سوی مرکز پژوهش‌های مجلس، مجموع مصارف صندوق توسعه ملی تا پایان دی‌ماه سال ۱۴۰۲ به ۱۳۲ میلیارد و ۷۰۰ میلیون دلار می‌رسد. ۱- بخش اول از مصارف صندوق توسعه مربوط به برداشت‌های دولت‌هاست. تا پایان دی‌ماه ۱۴۰۲ بیش از ۸۵ میلیارد دلار تسهیلات ارائه شده به طرح‌های دولتی یا به عبارت بهتر، برداشت دولت‌ها از صندوق توسعه ملی است.

۲- بخش دوم تسهیلات اعطایی به بخش غیردولتی است. ۳۰/۵ میلیارد دلار تسهیلات ارزی ارائه شده به بخش غیردولتی بوده که از این مقدار،

از بابت این موضوع وارد شد. اما بعدها این مسیر باعث شد اولاً ابزار تابلوی صرافی ملی، ابزار روایی بششود و درثانی بانک مرکزی نشان داد آماده است هم در طرف خریدار و هم در طرف فروشنده ایفی نقش کند و نقش آن به فروشنده محدود نمی‌شود. از سوی دیگر این اقدام منجر به ایجاد یک دارایی ارزشمند برای سیاست‌گذار شد و نشان داد من تعیین‌کننده قیمت و دست‌کم مهم‌ترین عامل تعیین قیمت هستم و تا جای ممکن هیجانات را کنترل می‌کنم. پس از آن واقعه نیز هیجانات بسیاری ازجمله برقراری برخی تحریم‌ها و صفر کردن سقف فروش نفت ایران رخ داد. اما چون بانک مرکزی نشان داده بود در روز ریزش، صرفاً به دنبال قیمت پایین‌تر به هر قیمت نیست، بلکه به دنبال مدیریت کردن نرخ استست، این موضوع توان بازسازی بانک مرکزی را به شدت افزایش داد.»

وی افزود: «روز شنبه اولین جلسه مذاکره میان ایران و آمریکا برگزار شد و خوشبختانه رویکرد بسیار مثبتی در این جلسه وجود داشته است. بخشی از دلیل اینکه چگونه علی‌رغم متن نامه امنیت ملی ترامپ و برخلاف تهدیدات متعدد، گسسته‌ده و بی‌سابقه، مذاکرات مثبت پیگیری می‌شود به سیاست داخلی و خارجی آمریکا بازمی‌گردد؛ اما به‌هر حال ما این شرایط را نساختیم و منجر به ایجاد یک جلسه مثبت نشدیم و هنوز به فاز پیشنهادها ورود نکرده‌ایم. باید قدر بدانیم و با چشم‌انداز یک هفته‌ای سیاست‌گذاری نکنیم. پیش از برقراری مذاکرات برخی به بهانه غیرمستقیم بودن آن، سعی بر تمسخر مذاکرات داشتند.»

خطر به گروگان گرفتن اقتصاد

مهدی دارابی، مدیر گروه پولی و مالی مرکز پژوهش‌های مجلس در گفت‌وگو با «فرهیختگان» درباره راه‌های جلوگیری از التهاب بازار ارز در صورت عدم توافق در مذاکرات ایران و آمریکا اظهار داشت: «همانطور که پیش‌بینی می‌شد، نرخ ارز در سطحی بالاتر از روند تعادلی بلندمدت خود قرار داشت. این افزایش عمدتاً ناشی از انتظارات سیاسی و عوامل روانی بود. منظور از «انتظارات»، انتظار نسبت به متغیرهای کلان در آینده است. با توجه به این شرایط، بدیهی بود اگر فضای سیاسی کشور بهبود یابد، نرخ ارز نیز به مرور به سطح تعادلی خود بازخواهد گشت. اکنون با تعدیل فضای سیاسی و کاهش تنش‌ها، سبک‌ان روشنی به فعالان اقتصادی، تولیدکنندگان و خانوار‌ها مخابره شده است و آن این است که انتظارات با واقعیت‌های اقتصادی همخوان نبوده و باید پیش‌افزایشی که در نرخ ارز داشتیم را تعدیل کنیم.»

وی افزود: «در چنین فضایی، یکی از وظایف ذاتی بانک مرکزی، مدیریت نوسانات شدید نرخ ارز است. گرچه سطح کلی نرخ ارز تحت‌تأثیر عوامل بنیادین اقتصادی قرار دارد و تعدیل آن نیازمند زمان است، اما بانک مرکزی می‌تواند با باید از بروز نوسانات شدید و ناگهانی جلوگیری کند. بانک مرکزی باید خرید و فروش خود را طسوری تنظیم کند که این کاهش تهدید ایجاد نکند و هر زمان مذاکرات به مانع برخورد کرد شاهد نوسان شدید رو به بالا نباشیم. کاهش شددید نرخ ارز هزینه ضمنی مذاکرات را برای ما افزایش

«فرهیختگان» یک کارنامه ۱۳ساله را بررسی می‌کند

۱۳۳ میلیارد دلار از منابع صندوق توسعه ملی کجارت

سررسید شده صندوق، حدود ۶۹ درصد از آن (معادل ۱۷/۶ میلیارد دلار) تبدیل به مطالبات معوق ششده و به رغم تلاش‌های صندوق توسعه ملی، به ویژه در سال‌های اخیر، همچنان وصول این معوقات در هاله‌ای از ابهام است. ۷۶ درصد از مطالبات سررسید شده از نهادهای عمومی غیردولتی تبدیل به مطالبات معوق ششده که این نسبت در مورد بخش خصوصی حدود ۴۷ درصد است. به بیان دیگر، عملکرد نهادهای عمومی غیردولتی در بازپرداخت تسهیلات دریافتی بسیار بدتر از بخش خصوصی است. نکته دیگر درخصوص معوقات ارزی صندوق این است که از مجموع ۱۷/۶ میلیارد دلار معوقات ارزی ۱۴/۲ میلیارد دلار آن طرح‌های با تضمین شرکت ملی نفت ایران بوده است. به بیان دیگر، طرح‌های نفتی که علی‌القاعده به دلیل حصول عواید دلاری و بازگشت سریع سرمایه، مقاصد جذاب‌تری برای سرمایه‌گذاری به نظر می‌رسند، عملکرد بسیار نامطلوبی از حیث بازگشت سرمایه داشته‌اند.

وضعیت مصارف صندوق توسعه تا انتهای دی‌ماه ۱۴۰۲		
عنوان کلی	اجزای مصارف	عملکرد صندوق (میلیارد دلار)
تسهیلات ارزی به بخش غیردولتی	تسهیلات به طرح‌های دولتی (برداشت دولت‌ها)	۸۵/۱
	تسهیلات پرداختی به نهادهای عمومی غیردولتی (۱۶/۴ میلیارد دلار)	۳۰/۵
	تسهیلات پرداختی به بخش خصوصی (۱۴/۱ میلیارد دلار)	
	پرداخت تسهیلات به نهادهای عمومی غیردولتی (۵/۴ میلیارد دلار)	۶
سپرده‌گذاری ارزی	پرداخت تسهیلات به بخش خصوصی (۶۰۰ میلیون دلار)	
	عاملیت ریالی (۲۱ همت)	
	سپرده‌گذاری ریالی (۸۵ همت)	۹/۴
تبدیل ارز به ریال	تسهیلات اشتغال روستایی (۱۰/۵ همت)	
	سایر	۱/۷
	مجموع مصارف	۱۳۲/۷

منابع صندوق توسعه ملی تا پایان دی ماه ۱۴۰۲ (میلیارد دلار)	
اجزای منابع صندوق توسعه ملی	گزارش عملکرد صندوق
عواید حاصل از صادرات نفت، گاز و فرآورده‌های نفتی	۱۵۰/۶
۵۰ درصد مانده حساب ذخیره ارزی	۲/۱
سود حاصل از موجودی حساب‌ها نزد بانک مرکزی	۵/۱
سود تسهیلات و سپرده‌گذاری‌ها	۳
مجموع منابع	۱۶۰/۸

می‌دهد؛ چراکه با فشاری از سمت طرف مقابل مواجهیم که اگر کوتاه ناییم نرخ ارز افزایش پیدا خواهد کرد. به بیان بهتر افت ناگهانی نرخ ارز می‌تواند در مذاکرات بین‌المللی، موضع مذاکره‌کننده ایرانی را تضعیف کند؛ چراکه طرف مقابل می‌داند در صورت عدم توافق، نرخ ارز به سرعت افزایش خواهد یافت. این مسئله فشار مضاعفی به تیم مذاکره وارد می‌کند.»

دارابی تصریح کرد: «در نتیجه، لازم است بانک مرکزی در برابر کاهش شدید نرخ ارز نیز مداخله کند. سیاست‌گذاری درست در این شرایط، نه به معنای مخالفت با تقویت پول ملی، بلکه به معنای جلوگیری از نوسانات شدید و ایجاد ثبات در بازار است. به عنوان نمونه، بانک مرکزی می‌توانست با خرید ارز در روزهایی که نرخ در حال کاهش سریع بود، از افت شدید جلوگیری کند. این اقدام علاوه بر تقویت ذخایر ارزی کشور، موجب می‌شد کاهش نرخ ارز به‌صورت تدریجی و پله‌پله (مثلاً روزانه ۲ هزار تومان) صورت گیرد، نه با سقوطی ناگهانی و پریسک با کاهش ۱۲ هزارتومانی.»

مدیر گروه پولی و مالی مرکز پژوهش‌های مجلس در پایان یادآور شد: «البته باید توجه داشت شدت تأثیرگذاری متغیرهای خارجی به‌حدی است که اقدامات بانک مرکزی به‌تنهایی نمی‌تواند نوسانات را به صفر برساند. اما این نهاد می‌تواند با اتخاذ سیاست‌های هوشمندانه، روند بازار را به‌گونه‌ای مدیریت‌کند که در صورت بروز نوسانات صعودی در آینده، از موضعی قوی‌تر و با ذخایر ارزی مناسب، مداخله کند. متأسفانه شدت اثرات سیاست‌های

سایر صنایع با ۲۱ درصد، دریافت‌کنندگان تسهیلات از صندوق توسعه ملی بوده‌اند.

۷۰ درصد تسهیلات ارزی صندوق معوق شده است!

در گزارش عملکرد صندوق، اطلاعاتی درخصوص بازگشت تسهیلات ریالی صندوق وجود ندارد، اما اطلاعات مفیدی در مورد تسهیلات ارزی و میزان بازگشت این تسهیلات ارائه شده است. براساس گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس، در شرایطی که سهم کمی از منابع صندوق به پرداخت تسهیلات (سرمایه‌گذاری) اختصاص یافته، بخش قابل توجهی از این سرمایه‌گذاری‌ها نیز بازگشت مناسبی نداشته است، به‌طوری‌که از مجموع ۳۶/۵ میلیارد دلار تسهیلات ارزی اعطایی صندوق، حدود ۲۶ میلیارد دلار از آن در مطالبات سررسید شده است. از مجموع حدود ۲۶ میلیارد دلار مطالبات

خارجی به قدری زیاد است که به صرف اقدامات

بانک مرکزی این نوسانات به صفر نرسد، اما بانک مرکزی می‌تواند

این تغییرات را به حداقل برساند.»

برای عدم توافق هم برنامه داشته باشیم

مجید شاکری درخصوص تصویری که مذاکرات روز شنبه برای افکار عمومی در دنیا و همچنین برای دولت آمریکا ایجاد کرد، می‌گوید: «در عمل، غیرمستقیم بودن مذاکرات، وجه نمایشی آن را کاهش داد و به کارکرد محوری نزدیک کرد. همان‌طور که یک عامل برون‌زا موجب ازسرگیری مذاکرات شد، فردا ممکن است یک عامل برون‌زای دیگر روند را به‌هم بریزد. باید از روزگار جو مثبت برای احیای توانمندی‌هایمان استفاده کنیم؛ نه برای تخلیه آن‌ها. موضوع نرخ ارز مهم‌ترین مورد در این زمینه است. اینکه گفته می‌شود نرخ ارز توسط یک گروه خاص بالا رفته و حالا توسط همان گروه کاهش پیدا می‌کند، مطلقاً اشتباه است و کسی نمی‌تواند هیجان هجوم به سمت دارایی‌های ارزی از سمت خانوار‌ها را انکار کند. ولی نیاز است خودمان را آماده کنیم و نباید گروگان جو مثبت باشیم.»

شساکری در پایان یادآور شد: «در حوزه دیپلماسی، عملاً موضوع پرونده ایران به عنوان یک موضوع در کنار پرونده جنگ تعرفه‌ای با چین و پرونده اوکراین معنا دارد. یعنی ترامپ این موضوعات را جدای از یکدیگر نمی‌بیند. ما هم دلیل ندارد این پرونده‌ها را جدای از یکدیگر ببینیم و از مزیت‌هایی که در سایر پرونده‌ها داریم، استفاده مثبت نکنیم. این دو معنا دارد. اولاً باید با داشتن برنامه برای وضعیت توافق، یک برنامه برای وضعیت عدم توافق داشته باشیم. آیا دست ما در برنامه عدم توافق، نسبت به برنامه توافق بسته‌تر است؟ بله، معلوم است که بسته‌تر است. اما به هر حال باید برای رسیدن به هدف در برنامه توافق، نشان بدهیم برای عدم توافق نیز برنامه داریم. اما به جز این، بخش دیگری نیز هست که اتفاقاً می‌توانیم از نیاز چین و روسیه برای کنترل پرونده تنش آن‌ها با آمریکا به عنوان یک اهرم ایجابی مثبت استفاده کنیم. این کاری است که ایرانی‌ها خیلی به سمت آن نرفته‌اند و اتفاقاً خیلی هم موضوع مهمی است؛ چراکه اگر بنا باشد استفاده از زور لابی خارج از تهران به نفع مذاکرات انجام شود، برای ایران عمل کردن لابی قدرت‌های بزرگی مثل چین و... در مقابل اسرائیل خیلی مفیدتر از کشورهای عربی خواهد بود، چون اساساً کشور ما قرن‌هاست روابط خود با همسایگان را از طریق روابط با قدرت‌های فرادست و فرامری کنترل می‌کند.»